

Nr 7

Allmänna beredningsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av arbetsmöjligheter för tidigare straffade personer m. fl.

I de inom riksdagen väckta, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 210 av herr *Magnusson m. fl.* och II: 245 av herr *Munktell m. fl.* hemställes, att riksdagen måtte uttala, att Kungl. Maj:t, då fråga uppkommer om statsanställning av tidigare straffade eller från ungdoms- anstalt, alkoholistanstalt etc. utskrivna personer, måtte, i överensstämmelse med till det enskilda näringslivet framförda önskemål, beakta betydelsen av att denna kategori människor beredes arbetsmöjligheter.

I motionerna framhålles, att ett viktigt led i strävandena att återinpassa personer, som varit föremål för anstaltsvård, i normalt samhällsliv är att bereda dem arbetsmöjligheter. Myndigheterna har propagerat för att det enskilda näringslivet härvid måtte visa förståelse, och många arbetsgivare har också hörsammat önskemålen. Som arbetsgivare föregår emellertid stat och kommun med dåligt föredöme i detta hänseende. När det gäller anställning i statstjänst bör emellertid det begångna brottet icke i och för sig påverka bedömningen av en persons lämplighet. Samhället bör dessutom nu mer än förr genom sin vittomfattande och differentierade verksamhet ha goda möjligheter att bereda åsyftade personer lämpligt arbete.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen.

Socialstyrelsen hänvisar till en av strafflagberedningen till chefen för justitiedepartementet gjord framställning angående omedelbara åtgärder till förbättrande av eftervården efter frigivning och utskrivning från fångvårdsanstalt och säger sig helt ställa sig bakom vad beredningen anfört samt tillstyrker motionerna.

Arbetsmarknadsstyrelsen hänvisar likadeles till nämnda framställning och sitt tillstyrkande remissyttrande över denna. Styrelsen hade i yttrandet framhållit, att utrymme bör ges till en lämplighetsprövning. Då fråga är om personer, som vårdats å ungdomsvårds- eller alkoholistanstalt, torde icke finnas några generella bestämmelser, vilka diskvalificerar för anställning i statlig tjänst, men styrelsen anser icke uteslutet, att ett uttalande av riksdagen skulle kunna medverka till en mera positiv anställningspolitik, när det gäller detta kientel, icke blott från statens och kommunernas utan även från det enskilda näringslivets sida.

Fångvårdsstyrelsen ansluter sig likaså till strafflagberedningens uttalanden i ovannämnda utredning. Styrelsen påpekar vidare, att en viktig detalj i frågan om statens inställning såsom arbetsgivare till kriminalvårdens klientel är den registrering, som ligger till grund för de uppgifter om straffdomar m. m., vilka beaktas då en person söker statlig anställning. Frågan har varit föremål för utredning av strafflagberedningen, som i sitt betänkande om enhetligt frihetsstraff (SOU 1953: 17) behandlat frågan såvitt avser straffregistret. Utredningen i övrigt fortsätter. Styrelsen tillstyrker motionerna.

I *strafflagberedningens* ovan omförmälda framställning lämnas en redogörelse för de särskilda diskvalifikationsgrunder beträffande straffade personer, som nu tillämpas vid ett antal statliga verk och inrättningar. Sålunda gäller exempelvis beträffande *militär personal* att den som anställs skall vara "välfrejdad samt känd för laglydnad och medborgarsinne". Intyg om visad laglydnad skall åtfölja ansökan om anställning såsom underbefäl. Inom *polisväsendet* har uppställts krav på att vederbörande skall "vara känd för ett ordentligt levnadssätt och pålitlighet". Inom *postverket* torde straffade personer vara utestängda från anställning utom i vad gäller verkets industrier. Enligt en försöksvis tillämpad rekryteringsstadga föreskrives för vissa kategorier att sökanden i avgångsbetyg från folkskolan skall ha högsta betyget i flit och uppförande. Det åligger vidare postdirektören att undersöka om sökande är ärlig och har ett oförvitligt föregående. Ytterligare bestämmelser av liknande art tillämpas inom *postverket*, och här må ytterligare nämnas att strafflöshetsintyg från polismyndighet torde erfordras för sökande som uppnått 24 års ålder och ej tidigare varit anställd i verket. Av de vid *statens järnvägar* gällande bestämmelserna kan erinras om att sökande kan åläggas att förete intyg från polismyndighet att han ej förekommit i tidningen Polisunderrättelser eller i hos polismyndigheten förda anteckningar. Ansökan om anställning i *tullverket* skall bl. a. åtföljas av "prästbevis angående ålder och frejd". Det bör i detta sammanhang framhållas att arbetare vid *televerket*, *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, *statens vattenfallsverk* och *Statens skogsindustrier* samt flertalet inom *landstingens* verksamhetsområde sysselsatta är anställda enligt kollektivavtal, som ej innehåller några diskvalifikationsgrunder beträffande straffade personer. Vidare saknas sådana diskvalifikationsbestämmelser för kollektivavtalsanställda i *städernas* och *landskommunernas* tjänst. Däremot fordras exempelvis för anställning som *folkskollärare* bl. a. att vara "känd för hedrande vandel". I Stockholm och Göteborg fordras intyg om strafflöshet för anställning vid *spårvägen*. Inom det *enskilda näringslivet* slutligen torde knappast finnas några uttryckliga bestämmelser av här ifrågakarande art, men krav på strafflös-

hetsintyg lär förekomma i enstaka fall, t. ex. vid vissa taxibolag och vissa nattvaktsbolag.

Strafflagberedningen anför vidare att man inom stora delar av statsförvaltningen, där särskilda diskvalifikationsgrunder ej är uttryckligen angivna i reglementen och instruktioner, dock torde tillämpa restriktiva principer vid anställandet av personer, som är straffade eller villkorligt dömda.

Beredningen finner de rådande förhållandena icke tillfredsställande. De innebär bl. a. att staten genom sin anställningspolitik motverkar den resocialisering som den moderna kriminalvården bl. a. syftar till. En ändrad inställning skulle kunna medföra ökad beredvillighet även från det enskilda näringslivets sida att anställa straffade personer. Beredningen framhåller att det för åtskilliga statliga tjänster är befogat att ställa särskilda krav på innehavarens redbarhet, pålitlighet och karaktärsstadga men vill ifrågasätta lämpligheten av generellt verkande diskvalifikationsbestämmelser, vilka icke medger hänsyn till brottets art och tiden för dess begående. Utrymme borde finnas för en lämplighetsprövning med beaktande jämväl av omständigheterna vid brottets begående, brottets betydelse för sökandens lämplighet för arbetsuppgifterna i det särskilda fallet samt sökandens livsföring och vandel efter brottet. Beredningen förordar att frågan om undanröjande av de i författningar m. m. föreskrivna hindren för anställande av straffade eller villkorligt dömda personer göres till föremål för särskild utredning.

Härutöver fordras, enligt beredningen, en annan inställning över huvud taget till den straffade och en ökad förståelse för hans problem och svårigheter, om anställningspolitiken skall bli mindre restriktiv än hittills. Hela statsförvaltningen borde bli genomsyrad av en mera positiv inställning till straffade arbetssökande. Staten borde gå i spetsen för en utveckling som i enlighet med den ändrade syn på brottslingen och brottet, vilken ligger till grund för den moderna kriminalpolitiken, bör leda till en mindre restriktiv anställningspolitik. Strafflagberedningen uttrycker den förhoppningen att statsmakterna skall finna anledning uttala sig till förmån för en mera positiv inställning och finner det vara av värde om innehållet i ett sådant uttalande kunde genom en cirkulärskrivelse delgivas de statliga organen.

Utskottet. Motionärernas förslag tillstyrkes av samtliga i ärendet hörda ämbetsverk, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Yttrandena anknyter i allt väsentligt till de ovan refererade uttalandena av strafflagberedningen. Utskottet vill för egen del helt ansluta sig till den av strafflagberedningen deklarerade uppfattningen, att anställning i statens tjänst av straffade eller villkorligt dömda bör kunna

ske efter fri prövning från fall till fall och icke, såsom nu ofta är förhållandet, vara förhindrad genom stela, automatiskt verkande diskvalifikationsregler. En sådan prövning bör dock självfallet i enlighet med beredningens utsago icke innebära avkall på de krav på sökandes oförvitlighet, som det i särskilda fall kan vara befogat att ställa. Lika självfallet är att det förhållandet att en sökande är straffad eller villkorligt dömd icke får giva honom företräde framför överlägsna eller jämbördiga konkurrenter. Utskottet delar även beredningens uppfattning att åtgärder bör vidtagas för att de statliga organ som handhar anställning av personal skall bibringas en mera positiv inställning gentemot straffade eller villkorligt dömda personer, som söker anställning. Lämpligt avfattade cirku-lärskrivelser torde kunna tjäna detta syfte.

Vad gäller motiven för utskottets ovan angivna ståndpunktstaganden har det syntts utskottet som om föga vore att tillägga utöver de argument och synpunkter, som av strafflagberedningen anförts och som sålunda redan delgivits Kungl. Maj:t. Utskottet vill endast särskilt understryka att ett stadigvarande, ordnat arbete måste tillmätas ett mycket stort värde såsom brottsförebyggande faktor. Erfarenheterna visar att brister i detta hänseende mycket ofta varit den kanske avgörande orsaken till att brott begåtts. Detta gäller både förstagångsbrott och, i kanske än högre grad, återfallsbrott. Det synes med hänsyn bl. a. härtill utskottet självklart, att staten skall gå i spetsen när det gäller att skapa en humanare inställning till straffade eller villkorligt dömda på arbetsmarknadens olika områden.

Beträffande de övriga i motionerna avsedda kategorierna, d. v. s. människor, som varit intagna på ungdomsvårdsanstalt eller alkoholistanstalt eller över huvud taget varit föremål för någon form av anstaltsvård, finnes icke några direkta författningsbestämmelser e. d. som medför utestängning från anställning i statens tjänst. Det torde dock på många håll föreligga en viss förhandsinställning mot sådana personer, som gör det svårt för dem att vinna anställning. Utskottet vill förorda att nu nämnda kategorier inneslutes i de åtgärder som utskottet anser böra företagas för skapande av en humanare inställning till straffade eller villkorligt dömda arbetssökande.

Av vad ovan anförts torde framgå, att utskottet är helt införstått med motionernas syfte. Förevarande frågor är emellertid genom den av strafflagberedningen gjorda framställningen till sina väsentliga delar redan understålla Kungl. Ma:ts prövning. Utskottet finner sig därför böra hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna

I: 210 och II: 245 i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 3 mars 1955

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Nilsson, Hjalmar, Jonsson, John Wiktor, Jansson, Erik, Persson, Johan*, Holmqvist, Persson, Karl*, Lundström, Strandler, Grönkvist och fru Nilsson;

från andra kammaren: herrar Svensson i Alingsås, Gustafsson i Bogla, fru Sjöstrand, herrar Sehlstedt*, Bark, Hammar, Andersson i Ronneby, Svensson i Krokstorp, Hansson i Önnarp*, fru André* och fru Ewerlöf*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.